Pensioneret oberst: Forsvaret skal fremavle en kritisk tilgang til den militære planlægning

Det kan ikke udelukkes, at det reelle sammenbrud, som vitale dele af Forsvaret har oplevet, kunne være undgået med en mere omfangsrig, åben og fagligt funderet offentlig debat, skriver Jess Møller Nielsen.

2. november 2023 kl. 05.00

Jess Møller Nielsen
Oberst (pens.). Senioranalytiker Institut for Militær Analyse, Foredragsholder, Virksomhedsrådgiver.

Dette indlæg er alene udtryk for skribentens egen holdning. Alle indlæg hos Altinget skal overholde de presseetiske regler.

Med jævne mellemrum stilles der i medierne et lidt forvirret spørgsmål om, hvorvidt danske officerer har ytringsfrihed. Ofte i undren over fraværet af en offentlig militærfaglig debat, og senest fordi nationen står med både et militært forsvar i ringe forfatning og samtidigt med et ganske betragteligt økonomisk underskud på det militære budget.

Under alle omstændigheder så er det juridiske svar på spørgsmålet, at danske officerer kan ytre sig som alle andre borgere i Danmark. Som hovedregel er kun klassificerede oplysninger undtaget.

Forsvaret kan dog også med rimelighed forvente af sine medarbejdere, at disse ikke usagligt kritiserer arbejdspladsen, alene med det formål at skabe misnøje eller komme af med personlig galde.

Den offentlige forvirring om officerskorpsets ytringsfrihed kan være opstået på grund af en manglende civil forståelse for, hvorledes maskinrummet i en militær organisation fungerer fra top til bund, når der skal laves planer for fremtiden.

Fagligt afbalancerede anbefalingerne
Militærfagligt skelnes der skarpt mellem den periode, hvor der skal laves militære planer, for eksempel oplæg til forsvarsforlig, og den efterfølgende periode, hvor planerne skal gøres til virkelighed.

De færreste er klar over, hvor meget det forventes af en dansk officer, at han eller hun i enhver planlægning forholder sig konstruktivt kritisk til alle informationer, også dem der kommer fra chefen. Idéen er, at flere hoveder tænker bedre end ét.

Når chefen derefter har truffet sin beslutning om, hvilken vej man skal gå, så accepteres slinger i valsen til gengæld ikke. Rationalet herfor er, at man ikke kan lede soldater i kamp, hvis officererne ikke leder i samme retning.

Det betyder ikke, at planer ikke kan ændres, hvis situationen og den militære faglighed senere tilsiger det. I det danske officerskorps betragtes evnen og viljen til at efterleve denne metode som et adelsmærke, der bygger på århundreders positive erfaringer, og som ikke er forskellig fra, hvad der gælder for andre officerskorps i den vestlige verden.

Der er dog to helt afgørende forudsætninger, der skal være på plads for, at den militære metode virker. Igen med forberedelserne til et forsvarsforlig skal Forsvarets chefer opleve, at der gennemføres en åben, koordineret og militærfaglig kompetent planlægning.

Derefter skal forsvarschefens anbefalinger til regering og folketing give mening for de chefer, der forventes loyalt at bringe trufne beslutninger til udførelse.

I den sammenhæng er det helt afgørende, at anbefalingerne opleves som fagligt afbalancerede mellem eksempelvis hæren, søværnet og flyvevåbnet i lyset af det enkelte værns opgave og situation.

Oplever cheferne planlægningsprocessen som lukket, topstyret, urealistisk og ude af trit med den værnsspecifikke faglighed, så vil det blive oplevet som et tillidsbrud. Usandheden i den gældende politiske forligstekst fra 2018 om at hærens 1. Brigade ville stå klar i 2024 kan være et eksempel herpå. Hvis der dertil kommer en oplevelse af, at beslutningerne til hverdag mere eller mindre tvinges igennem, så er loyaliteten i fare.

Sprækker i loyaliteten

Loyalitet er for en officer ikke kun et fagligt begreb, men også et stærkt samvittighedsbegreb. I første omgang vil der opstå nogle hårde og til tider følelsesladede interne diskussioner i officerskorpset, som vil sprede sig til hele organisationen og sive ud i offentligheden.

Loyaliteten begynder imidlertid for alvor at slå sprækker, hvis forsvarschefen personligt, både i og uden for Forsvaret, nok taler om vigtigheden af militær faglighed og soldaternes tarv, men med sine beslutninger opleves at handle modsat.

Her er det nyttigt at vide, at militær faglighed og soldaternes tarv er to sider af samme sag. En militær opgave kan ikke løses, hvis ikke soldaterne er uddannet, udrustet og motiveret dertil, og ingen militær chef ønsker bevidst at sætte soldaternes liv og førlighed

overstyr.

Soldaternes fagforeninger vil derfor ofte blande sig med den samme interesse som officerskorpset i respekt for den militære faglighed, og dermed soldaternes motivation, sikkerhed og deres familiers tryghed.

Sprækker i loyaliteten kan for eksempel komme til udtryk ved en uengageret indsats, hvor der over for soldaterne ikke lægges skjul på uenigheden. I daglig tale: "Så må det gå, som det bedst kan."

Der kan også være tale om en meget engageret indsats, men med et rigt mål af lokal kreativitet til skade for helheden, såkaldt "suboptimering". Endelig kan der være chefer, der vælger at fremføre deres frustrationer i pressen.

Men da der ikke er tradition for en løbende fagligt funderet offentlig debat om dansk forsvar, så vil ytringer i pressen ofte ende som en uheldig del af den normale nyhedsstrøm med dens konflikt- og sensationsvinkler til skade for budskabet. I sjældne tilfælde kan der blive tale om offentlig "mudderkastning" mellem militære chefer.

Uanset hvilket sideben frustrationerne kommer ud igennem, er det uheldigt for Forsvaret set i et overordnet perspektiv, men samtidigt ganske logisk som konsekvens af en ledelsesform, der er ude af trit med de forventninger den militære organisation paradoksalt nok selv har fremavlet ved officerskorpset.

Løsningen skal findes andre steder

Løsningen er ikke at forringe officerskorpsets evne til at være konstruktivt kritisk, når der laves planer, med et krav om at handle loyalt, når planerne skal virkeliggøres. Det vil bogstaveligt talt være livsfarligt. Løsningen skal findes andre steder.

For det første skal det politiske niveau til stadighed insistere på at blive oplyst om den til enhver tid gældende situation, som Forsvaret måtte være i. Mangelfulde eller utydelige oplysninger må ikke accepteres.

For det andet skal der ske en tilbagevenden til en fagligt funderet militær planlægning, hvor der fra centralt hold udpeges realistiske mål og rammer, der skal være afstemt imellem værnene i forhold til den opgave, der er stillet fra det politiske niveau.

For det tredje skal der skrues yderligere op ved Forsvarets uddannelsesinstitutioner, for den del af undervisningen der fremavler en konstruktiv kritisk tilgang til den militære planlægning.

På godt og ondt kan man med fordel bruge de sidste par årtiers erfaringer med Forsvarets udvikling som grundlag for undervisningen. Endelig kan det ikke udelukkes, at det reelle sammenbrud, som vitale dele af Forsvaret har oplevet i samme periode, kunne være undgået med en mere omfangsrig, åben og fagligt funderet offentlig debat.

En begyndelse herpå kunne være offentlige høringer af forsvarschefens og forsvarsministerens oplæg til politiske aftaler om Forsvaret af Danmark.